

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 11 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич</i> “ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР” АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА	12-17
<i>Эгамбергенов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли</i> ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА)	18-25
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> ҚО’ҚОН ХОНЛАРИ СУЛОЛАСИНИНГ ГЕНЕОЛОГИК ТАҲЛИЛИ	26-31
<i>Mamatqulov Bekzod</i> О’ЗБЕКИСТОНДА XX-АСРНИНГ 20-40-ЙИЛЛАРИДА СANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI	32-38
<i>Asadova Ra’no Baymanovna</i> О’ЗБЕК- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO’TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI	39-42
<i>Saidova Raxima</i> О’ЗБЕКИСТОН ВА ИТАЛИЯ MUNOSABATLARINING ME’YORIY-HUQUQIY MANBALARI	43-48
<i>Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra’no Muzaffarbek qizi</i> AFROSIYOB ARXEOLIGIK YODGORLIGINING O’RGANILISH TARIXI	49-55
<i>Iriskulov Bekzod Jaxongirovich</i> TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYUDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	56-60
<i>Mirsoatova Sayyora Turg’unovna</i> QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIY DAVR IQTISODIY HAYOTINING AKS ETISHI	61-66
<i>Лухмонов Шахзод Сайфиддин ўғли</i> ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР	67-71
<i>Axmedov Bekzod</i> SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O’ZBEKISTONDA QORAKO’LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI.....	72-75
<i>Mamatov Jasurbek Qodirqul o’g’li</i> NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O’RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA)	76-80
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo’latovich</i> SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIY YO’NALISHLARI	81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич

ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ
РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА
В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bekmuxammad Omonovich

IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI
RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna

«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN
MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO'LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA
ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA..... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович

КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI..... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli

MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING
OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi

MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI
TASNIFI 153-160

Sharipov Komil

MINTAQAVIY KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG'ALLIKNI
QISQARTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna

SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN
UZBEKISTAN..... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich

TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING
TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH
XUSUSIYATLARI 197-202

Рахимов Бахромжон Ибрахимович

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ 203-209

Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHİYATI (NAMANGAN
VILOYATI TAHLILIDA)..... 210-216

Hasanov Ilkhom Isakovich

IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE
AGRICULTURE OF UZBEKISTAN..... 217-221

Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna

CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KO'RSATISHNING
XUSUSIYATLARI 222-227

Maxmudov Jasurbek Ergashevich

INNOVATION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY
JIHATDAN QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI 228-233

Ravshanov Nodirjon Begalievich

TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI
OSHIRISHNING AHAMIYATI 234-243

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich

SHIHOIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOYIY-SIYOSIY
VAZIYATLARNING TA'SIRI 244-248

Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich

XORAZM JADIDLARI MA'NAVIY MEROSINING YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI
VATANPARVARLIK VA BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI..... 249-254

Saburov Jaloliddin

XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY
HAYOT RIVOJI 255-260

Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich

NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTIDA "KOMIL INSON " TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA
MA'NAVIY YUKSALISHGA OID G'OYALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 261-265

Saidkulov Nuriddin Akramkulovich

FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY 266-271

Adilov Zafar Yunusovich

MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH
MEVALAR MASALASI 272-277

Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich

ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND
PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE
YOUNG GENERATION 278-282

Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich

TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSIOLOGIK XUSUSIYATLARINING
IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Baxronova Dilrabo*

PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina

DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa

STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna

SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li

MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna

ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor

TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna

KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna

XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола

ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой

“СУҒУРТА” ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich

IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich

CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudaliyevna

EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi

SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK

TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna

INGLIZ VA O'ZBEK PAREMIYALARINI O'RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ABDUVALI QUTBIDDIN SHE'RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла

ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon

AXBOROTGA BO'LGAN INSON HUQUQLARINI TA'MINLASHNING
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА
ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли

ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА
ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон ўғли

ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ
МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich

IJTIMOIIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA
QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ
АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Сохибжон Ғайбуллаевич

РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI
TAKOMILLASHTIRISH 470-479

<i>Берикбаев Алишер Аликулович</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ	480-483
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	484-489
<i>Yakubova Nafisa Odilyanovna</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY-KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH	490-494
<i>Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li</i> TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYG'UNLIGI	495-500
<i>Suvankulov Umid Ilxom o'g'li</i> MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	501-505
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> O'QITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV	506-518
<i>Jo'rayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li</i> TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI	519-524
<i>Siddiqova Shahnoza Ahmedovna</i> SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	525-529
<i>Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich</i> MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING O'ZARO ALOQALARI MAZMUNI	530-534
<i>Javliyeva Shahnoza Bahodirovna</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODELI	535-539
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODELI	540-545
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY	546-550
<i>Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli</i> THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	551-555
<i>Latipova Gavhar Shavkat kizi</i> TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	556-564
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI	565-568

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

GENEALOGICAL ANALYSIS OF THE DYNASTY KOKAND KHANS

Esonov Ziyodbek Yuldashevich

Kokand State Pedagogical Institute, Senior Lecturer of the Department of History, PhD

Abstract. This article covers the issues of the genealogical analysis of the dynasty of the Ko'kand Khans. The main focus is on showing the chronological period of the rulers of this dynasty in the family tree, their place in the dynasty, and the historical processes during their rule. The role of dynastic geneology in the broader study of the history of the khanate was discussed.

Key words: Kokand khanate, dynasty genealogy, geneology, period of administration, historical processes, clarification.

QO'QON XONLARI SULOLASINING GENELOGIK TAHLILI

Esonov Ziyodbek Yuldashevich

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Tarix kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD

Annotatsiya. Mazkur maqolada Qo'qon xonlari sulolasining geneologik tahlili masalalari yoritilgan. Asosiy e'tibor mazkur suloladagi hukmdorlarni shajaradagi xronologik davri, suloladagi o'rni, uni boshqaruvi davridagi tarixiy jarayonlarni ko'rsatib berishga qaratilgan. Sulola geneologiyasi tadqiqi xonlik tarixini yanada kengroq o'rganilishidagi o'rni to'g'risida fikr mulohazalar bildirilgan.

Kalit so'zlar: Qo'qon xonligi, sulola shajarasi, geneologiya, boshqaruv davri, tarixiy jarayonlar, aniqlik kiritish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N03>

Kirish. Ma'lumki, o'zbek davlatchiligi tarixi, xususan Qo'qon xonligi tarixini ilmiy jihatdan izchil tadqiq etish vatanimiz tarixining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Bu mavzuda mamlakatimizda va horijda olib borilayotgan tadqiqot ishlari bunga misol bo'ladi. Ta'kidlash kerakki, bu masalani o'rganishda sulola hukmdorlari xronologiyasi, ularning shajara zanjirida tutgan mavqeyi, ming sulolasining geneologiyasi tarixi masalasini tadqiq etish ham o'ziga xos o'ringa ega. Chunki shunda Qo'qon xonligi tarixidagi ayrim bahsli masalalar o'z yechimini topishi mumkin. Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ming sulolasi hukmdorlarining davlat boshqaruvi taxtida bo'lgan yillari, ularning geneologik kelib chiqishi haqida tarixchilar orasida hali bir to'xtamga kelinmagan, bir-birini inkor qiluvchi ma'lumotlar beriladi [2;19-b]. SHu sababdan biz bu mavzu tahlili ustida to'htalib o'tdik.

Adabiyotlar tahlili. Aytish kerakki, o'rganilayotgan masalaga doir xilma-xil tarixiy manba, davriy nashriyot va ilmiy adabiyotlar jamlanmasi mavjud. Bular orasida ayniqsa, aynan ming sulolasi a'zolari tomonidan yozib qoldirilgan manbalar muhim deb hisoblaymiz. CHunonchi, Qo'qon xoni Xudoyorxonning ikkinchi o'g'li Muhammad Aminbek tomonidan

yozilgan va “Turkiston viloyatining gazetasi”si nashrida 1894 yil 22 martda chop etilgan “Farg’ona muzofatining xonlari xususidagi voqeotlar” maqolasida quyidagi shajara berilgan:

1. Amir Temur. 2.Uning o’g’li Mironshoh. 3.Mironshoh o’g’li Sulton Mahmud. 4.Sulton Mahmud o’g’li Sulton Abusaidxon. 5.Sulton Abusaidxon o’g’li Mirzo Umarshayx. 6.Mirzo Umarshayx o’g’li Sulton Bobur, uning xotini Saidofoxonim. 7.Sulton Bobur o’g’li Oltinbeshikxon. 8.Oltinbeshikxon o’g’li Sulton Elikxon. 9.Sulton Elikxon o’g’li Sulton Xudoyorxon. 10.Sulton Xudoyorxon o’g’li Muhammad Aminxon. 11.Muhammad Aminxon o’g’li Abulqosim Mirzo. 12.Abulqosim o’g’li Aslzoda. 13.Aslzoda o’g’li SHaxmastbiy. 14. SHaxmastbiy o’g’li Shohruhxon birinchi.(E.Z.) 15.Shohruhxon birinchi (E.Z.) o’g’li Rustambiy. 16. Rustambiy o’g’li Hojibiy. 17.Hojibiy o’g’li Ashurbiy. 18.Ashurbiy o’g’li SHohruhbiy soniy. 19. SHohruhbiy soniy o’g’li Abdukarimxon. 20. Abdukarimxon o’g’li Abduraxmon. 21.Abduraxmon o’g’li Hojibek. 22. Hojibek o’g’li SHeralixon. 23.SHeralixon o’g’li Xudoyorxon [12; 6-b].

Худойрхон авлодлари:
Утирганлар: чапдан биринчи — Муҳаммад Аминбек (хоннинг иккинчи угли), иккинчи — Назирбек (хон акаси Суфибекнинг угли), учинчи — Бурхониддинбек (Насриддинхоннинг угли), тўртинчи — Темурбек (Муҳаммад Аминбекнинг угли), тўртинчи: чапдан биринчи — Нуриддинбек (Муҳаммад Аминбекнинг угли), иккинчи — Эшоналибек (Саид Умарбекнинг угли), учинчи — Ибн Яминбек хоннинг кенжа угли), тўртинчи — Саид Умарбек (хоннинг учинчи угли), бешинчи — Фансуруллобек (хоннинг бешинчи угли).

Mazkur shajara tuzilishidagi ma’lumotlar albatta tanqidiy yondashuvni talab etadi. U xonlik siyosiy tarixidagi hukmdorlar davri to’g’risida xronologik jihatda to’la tasavvur bermaydi.

Muhokama. Tarixiy manbalarga ko’ra Qo’qon xonlari shajarasi quyidagicha davom etgan. Dastlab xokimiyatga 1709 yil Ashurqulbiy o’g’li SHohruhbiy keladi. Bu to’g’rida Mirzo Olim Mushrifning “Ansob us salotin va tavorix ul havoqin” asarida “Haloyiqni ittifoqi bilan Ashurquli otaliq otasini masnadig’a o’ltirdi. Bir necha yillar hukmronlik qilib olamdin o’tdi. Andin SHohruhbiy yodgor qoldi. Taxti saltanatda o’ltirib o’n uch yil podshohliq qilib, qirq yoshda olamdin o’tdi”,- deb qayd etiladi [8; 7-b]. Ashurqulbiy ming urug’ining yetakchi oqsoqoli bo’lgan va bu lavozim o’g’li SHohruhbiyga ham meros o’tgan. Xokimiyat tepasiga kelgunga qadar, SHohruhbiy ham urug’ oqsoqoli lavozimida bo’lgan. U taxminan 1681 yilda tug’ilgan bo’lib 28 yoshida xokimiyat tepasiga kelgan edi. Shohruhbiy 1721 yil vafot etgan.

Qo'qon mulki taxtiga 1721 yilda SHohruhbiyni katta o'g'li Abduraimbiy keladi va davlatni 1733 yilgacha boshqaradi. Uni ismi ba'zi manbalarda jumladan, Muhammad Hakimxon to'raning "Muntahab ut-tavorix" asarida Rahimxon tarzida ham beriladi. Ta'kidlanishicha, u otasi davrida Namanganda xokim lavozimida turgan. Otalig'I Muhammad Bahodir edi. Uni 1732 yil Shahrisabzlik Ibrohim kenegas qiziga uylanishi mavqeyini benihoya oshirgan. Tarixchi T.K. Beysimbiyev ma'lumotiga ko'ra ushbu ming-kenegas urug'lari ittifoqi XIX asrning 60-yillarigacha qariyib 130 yil davom etgan.

Qo'qonda xokimiyatga 1733 yilda SHohruhbiyni ikkinchi o'g'li Abdukarimbiy keladi. Bungacha u ham akasi kabi Namanganda xokim vazifasida turgan. Poytaxt Qo'qonda ko'plab bunyodkorlik ishlarini amalga oshirgan. Tarixchilar XVIII asr birinchi yarmi Qo'qondagi urbanistik o'zgarishlar uni nomi bilan bog'likligini qayd etadilar. 1750 yil Abdukarimbiy vafot etadi.

1750 yil rasmiy xokimiyatga Abdukarimbiyni o'g'li Abduraxmonbek chiqadi. Lekin afsuski, uning xukmronlik davri 9 oy davom etadi xolos. Uning qisqa hukmronlik qilishini tarixchilar ko'p omillar bilan birga sulola ichidagi taxtga davogar Abduraimbiy va Abdukarimbiy avlodlari o'rtasidagi nizolar bilan bog'liq deb hisoblaydilar. Abdurahmonbek 1751 yil Marg'ilonga xokim etib tayinlanadi va shu tarzda xukmdorlikdan chetlatiladi.

1751 yil xukumatga Abduraimbiy o'g'li Erdanabiy keladi. Tarixchilarni uni ikki marta xokimiyatga kelganligini va shundan 1-davri 1751-1752 yillarni o'z ichiga olishini bildiradilar. Shu o'rinda ta'kidlash kerakki, tarixchi Muhammad Solihxo'ja Toshkandiy Erdanabiyni SHohruhbiyni uchinchi o'g'li SHodibiyning farzandi deb ko'rsatadi. Ya'ni u: "Zikri saltanatroni Erdanaxon ibni Shodixon" deb ma'lumot beradi. [10; 224-b]. Erdanabiyning birinchi hukmronlik davri 1752 yil tugaydi. Uni bunday qisqa davr boshqaruvda bo'lishini bosqinchi qalmoqlar tazyiqi ostida, ichki nizolar bilan bog'liq degan qarash ham mavjud.

Zero, 1752 yil xokimiyatga Abdukarimbiy o'g'li Bobobek keladi. Darvoqe, u 1745 yil qalmlarning Qo'qonga yurishi paytida "oq uylik" shahzoda sifatida garovga olib ketilgan edi. Qalmlar Abdukarimbiyning vafotidan habar topganlaridan so'ng 1752 yil Bobobekni Qo'qon taxtiga chiqarishga harakat qiladilar va bunga erishadilar ham. Lekin Bobobek xukumatda mustahkam tayanchga ega bo'lolmaydi. U bor-yog'I 10 oy davomida davlat tepasida bo'lib, 1753 yilgi O'ratepa yurishi davrida Beshariqda mahalliy amaldorlar tomonidan suyuqasd natijasida o'ldiriladi. Bunda Abduraimbiy o'g'li Erdanabiy katta rol o'ynaydi. Ta'kidlash kerakki, Bobobek shaxsi masalasida ayrim taixchilar uni Abdukarimbiy o'g'li, boshqalari Abduraimbiy farzandi deb ko'rsatadilar. Ma'lumotlar tahlili birinchi mulohaza to'g'ri deyishga asos beradi.

Shu tarzda 1753 yil yana taxtga Erdanabiy chiqadi va 2-davrida 1762 yilgacha xukumatda qoladi. Uni bu boshqaruvi davrida Xitoy bilan munosabatlar keskinlashadi. Chunki Sharqiy Turkistondagi musulmon xukmdorlarning XVII asrdan boshlab Xitoy davlatining bosimiga qarshi kurashi kuchaygan edi. Bunda ular XVIII asr boshidan boshlab Qo'qon davlatiga tayana boshlaydilar. Natijada Sharqiy Turkiston masalasida Erdanabiy davrida Xitoy-Qo'qon munosabatlari keskinlashadi. Erdanabiy bu muammoni sulh orqali vaqtincha bartaraf etadi.

1762-1763 yillar oralig'ida 3 oy mobaynida taxtni SHohruhbiyni uchinchi o'g'li SHodibiyning farzandi Sulaymonbek egallaydi. Uni qisqa vaqt hukmronlik qilishiga tarixchilar uning davlat boshqaruviga qobilyati yo'qligi va bundan hukmron sinf vakillari noroziligi kelib chiqqanligi, unga suyuqasd uyushtirilganligini ta'kidlaydilar.

Davlatni 1763-1798 yillarda Norbo'tabiy boshqaradi. Uning nasabi to'g'risida quyidagi ma'lumotlar beriladi: "Erdanabiy o'z hududini kengaytirishni davom ettiradi. U Isfarani egallab olishga qaror qilib, Abdurahmon Botirni xoinona ravishda o'ldiradi, uning o'g'li Norbo'tabiy esa shu kechasi buvisinikida bo'lganligi uchun bu suyiqasddan qutilib qoladi va SHahrisabzga ketishga erishadi" [3; 23-b]. SHu o'rinda Abdurahmon Botir ismli shaxs Qo'qon xoni Abdukarimbiyning o'g'li Abduraxmonbek ekanligi, Erdanabiyning unga adovati bu sulola ichidagi taxtga davogar Abduraimbiy va Abdukarimbiy avlodlari o'rtasidagi nizolar bilan bog'liqligini qayd etish zarur. Abdurahmonbekning qatl etilishi bu nizoni yanada kuchaytirgan. Zero, tarixchi Muhammad Solihxo'ja Toshkandiy o'z asarida Norbo'tabiyning "Norbo'ta ibni Abdurahmonxon" deb ko'rsatadi. Demak Abdurahmonbekni Erdanabiy tomonidan qatl qilinishidan norozi bo'lgan guruhlar, 1763 yil xokimiyatga Abdurahmonbekni farzandi Norbo'tabiyning chiqishiga erishadilar. Demak uni adabiyotlarda Norbo'tabiy Abduraxmonbek o'g'li deb berilsa ushbu xukmdor shaxsi to'g'risida kengroq tasavvur yuzaga keladi. Norbo'tabiyning 1763 yil taxtga yirik amaldorlar Abdulla Qushbegi, G'urumsaroy hokimi O'tov Bakovul, Irisqulibiy, Abdurahmon Bahodirlar ko'tardilar. U hokimiyatga kelgach akasi SHohruhbiyning Namanganga, ukasi Hojibekni Xo'jandga hokim qilib tayinlaydi. Uni davrida davlatda pul islohati o'tkazilib muomalaga "Qora fulus" nomli mayda mis chaqa tanga zarb etilgani ma'lum [11; 1-b].

Norbo'tabiydan keyin xokimiyat dastlab ikkinchi o'g'li Olimxon keladi. U davlatni 1798-1810 yillarda boshqaradi. Uni davrida Qo'qon mulki mustaqil davlat sifatida Markaziy Osiyoda muhim mavqe egallaydi. Aytish kerakki, Norbo'tabiyning Olimxon va Umarxon ismli o'g'illari ming urug'i yirik amaldori Irisqulibiyning jiyani Mingoyim ismli xotinidan tug'ilgan farzandlari edi. Ularni xokimiyatga kelishida tog'asi Irisqulibiy va uning tarafdorlari asosiy rol o'ynadilar. Taxtga davogarlardan biri Abduraxmonbiyning ikkinchi o'g'li Hojibek ya'ni Norbo'tabiyning o'gay ukasi bo'lib, Olimxon davrida hokimiyatni egallay olmagan mamlakat sharqiy qismlariga ketgan edi. Olimxon davrida mamlakat hududlari janubiy Qozog'iston hududlarigacha kengaytirdi muhim savdo yo'llarini egalladi, tog'li xalq vakillaridan tuzilgan jangovor yollanma qo'shin tashkil etdi. 1810 yilda Qo'qonga uni shoshilinch qaytishga majbur qilgan sabab Turkiston va Avliyootaga yanvar oyida qilingan harbiy yurish qattiq sovuq davriga to'g'ri kelib, muxolif kuchlar norozilikdan foydalanib qo'shinni tarqatib yuborganligi edi.

1810-1822 yillarda davlatni Norbo'tabiyning uchinchi o'g'li Umarxon boshqaradi. Uni davrida mamlakatda tashqi savdo aloqalari, ma'muriy boshqaruv, adabiy hayot rivoj topdi. 1822-1841 yillarda davlat boshqaruvida Umarxon katta o'g'li Muhammad Alixon, 1841-1842 yillarda esa Umarxonni kichik o'g'li Sulton Mahmud bo'lgan.

1842 yil rasmiy xukumatga SHERalixon keladi. Uning nasabi to'g'risida quyidagi ma'lumotlar beriladi: "1842 yilning iyunida SHerali Qo'qon xoni deb e'lon qilinadi, u 3-4 ming qo'shini bilan Qo'qonga keladi" [4; 32-b]. Yoki ayrim adabiyotlarda u qisqacha "Olimxonni amakivachchasi" deb ko'rsatiladi. "Tarixi SHohruhi" asarida esa uning nasabi haqida quyidagi ma'lumotlar berilgan: "Sartlar, qirg'izlar va qipchoqlar Farg'onaning butun aholisi bilan ittifoqlikda Olimxon davrida Talosga ketgan SHeralixon ibn Hojibek ibn Abduraxmon, ibn Abdukarimxonni Koson yaqinidagi Safedbulonda xon qilib ko'tardilar" [1; 101-b]. Demak ushbu ma'lumotda berilganidek SHeralixon Hojibekni o'g'lidir. Hojibek va Norbo'tabiy o'zaro o'gay aka-ukadir. Shu sabab ularning farzandlari SHeralixon va Olimxonni tarixchilar amakivachchalar deganda ushbu qarindoshlik bog'lamini nazarda tutadilar. Tarixchi M. Ya.

Dadaboevni bildirishicha, Abdurahmonbekning Hojibek va Norbo'tabiy ismli o'g'illari boshqa-boshqa onadan tug'ilgan farzandlari edi [6; 38-b]. SHu xonzodalar to'g'risida fikr yuritganda bu jihatni ham e'tiborga olish lozim. Darvoqe, Abdurahmonbek o'g'li Hojibekni 1803 yilda Qo'qon shahrining "Hojibek" guzarida "Hojibek" nomli madrasa qurdirgani ham ma'lum [5; 257-b]. 1844 yil SHERALIXON Murodixon tomonidan qatl etiladi.

So'ng Qo'qon taxtini 1844 yil 9 kun yoki ayrim manbalarda 7 kun Olimxoni o'g'li Murodixon egallaydi. [7; 295-b]. Lekin ko'p o'tmay qipchoq sardori Musulmonqul taxtga SHERALIXONni yosh o'g'li Xudoyorxonni chiqaradi. Ta'kidlash kerakki, Xudoyorxon Qo'qon taxtiga 3 marta kelgan bo'lib, uni 1-davri: 1845-1858 yillarni qamrab oladi.

1858-1862 yillarda davlat taxtini SHERALIXON yana bir o'g'li, Xudorxonni o'gay akasi Mallaxon boshqaradi. 1862 yil esa boshqaruvga SHOHMurod keldi. Ko'pgina tadqiqotlarda uni nasabi yaxshi yoritilmagan. Lekin tarixiy manbalarga tayansak u ming sulolasidan bo'lgan xukmdor SHERALIXONning boshqa o'g'li Sarimsoqxonni farzandi ekanligi ma'lum bo'ladi. Demak SHOHMurod Xudoyorxon, Mallaxon kabi xukmdorlarning jiyani hisoblanadi. Mallaxonni qatl etilishiga dahldor bo'lgan Toshkent hokimi Qanoat 1862 yil martda Xudoyorxonni Toshkentga chaqiradi. Bunga qarshi SHOHMurod 14 ming qo'shin bilan Toshkentga yurish uyushtiradi, lekin Xudoyorxon tarafdorlari SHOHMurodni o'g'irlab ketadilar va qatl etganlar. 1862-1863 yillarda Xudoyorxon 2-marta davlat xokimiyatini boshqaradi.

1863-1865 yillar taxtga Mallaxonni o'g'li Sulton Saidxon keladi. Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra u 1865 yil taxtdan ketgandan so'ng Buxoroga borgan. 1870 yil u siyosiy hayotga qaytish uchun Qo'qondagi muxolif kuchlar bilan yaqinlashishga uringanida Yakkatut qishlog'i yaqinida Xudoyorxon buyrig'i bilan o'ldirilgan. Boshqa bir ma'lumotga ko'ra 1867-1868 yillarda So'x qirg'izlari qo'zg'olon ko'targanda Buxoro amiri homiyligida bo'lgan Sulton Saidxon oldiga kishi yuborib uni xon ko'tarmoqchi bo'ladilar. Bundan Xudoyorxon habar topib uni Lolak (balki Laylak) mavzesida o'dirtiradi. [9; 215-b]. 1865-1875 yillarda rasmiy xokimiyatni 3-marta Xudoyorxon boshqaradi. Ko'p tarixiy jarayonlar uni davrida yuz beradi. Uni davri manbalarda kengroq yoritilgani uchun bu davrga alohida toxtalishni lozim topmadik. 1875 yil Xudoyorxon taxtdan ketgach oliy xokimiyatda uning o'g'li Nasriddinbek keladi. Ko'pgina tarixchilar uni Qo'qon xonligining so'nggi xukmdori deb hisoblaydilar. U davlatni 1876 yilgacha boshqargani ma'lum. Ta'kidlash kerakki, yuqorida bildirilgan masalalar, ayniqsa xronologik sanalar bo'yicha manbalarda turlicha ma'lumotlar mavjud. O'ylaymizki, kelgusi tadqiqotlarda bu masalalar ilmiy izlanishlar chuqurlashuvi bilan aniq shaklga keladi. Zero, haqiqat bahs-munozaralarda oydinlashib boradi.

Natija. Yuqorida bildirilgan mulohazalarga ko'ra, Qo'qon xonligi tarixida 22 ta xukmdor nomi qayd etilgan bo'lsa, nisbatan suloladagi o'rni kam aniqlashtirilgan bir qator xukmdorlar ya'ni, Abdurahmonbek, Bobobek, Norbo'tabiy, SHERALIXON, SHOHMurodixonning boshqaruv davri xronologiyasi, ularning davlat xokimiyatida, shu jumladan sulola ichidagi mavqeyi, mazkur xukmdorlarning ming sulolasiga qanday qarindoshlik zanjiri bog'lab turganligini to'g'ri ko'rsatib berishga harakat qilindi. Bu davrda yuz bergan ayrim tarixiy jarayonlarni yanada aniqroq tahlil etildi.

Eng asosiysi o'quvchiga Qo'qon xonligi davlatchilik tarixini teranroq tasavvur etish bo'yicha ma'lumotlar berildi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Qo'qon xonligi hukmdorlari geneologiyasi muammolariga doir yangi ma'lumotlarni ochilishi, yangicha yondashuvlarni yuzaga kelishi

vatanimiz tarixini kengroq o'rganilishiga yordam beradi. Zero, o'z tarixini chuqur bilgan, keng bilimga ega vatanimiz yoshlari "Uchinchi Renesans" bunyodkorlari sifatida farovon kelajakni quruvchilari bo'lib yetishadilar.

Ming sulolasi geneologik tasnifi:

1. Shohruhbiy Ashurqulibiy otaliq o'g'li.
2. Abdurahimbiy Shohruhbiy 1-o'g'li.
3. Abdukarimbiy Shohruhbiy 2-o'gli. (Abdurahimbiyning ukasi).
4. Abdurahmonbek Abdukarimbiy o'g'li. (Shohruhbiyning nabirasi).
5. Erdanabiy Abdurahimbiy o'g'li. (Shohruhbiyning nabirasi).
6. Bobobek Abdukarimbiy o'g'li. (Shohruhbiyning nabirasi, Abdurahmonbekning ukasi).
7. Sulaymonbek Shodibiyni (Shohruhbiyning 3-o'g'li) ni o'g'li. (Shohruhbiyning nabirasi).
8. Norbo'tabiy Abdurahmonbekni o'g'li. (Abdukariybini nabirasi).
9. Olimxon Norbo'tabiyni o'g'li. (Abdurahmonbekning nabirasi).
10. Umarxon Norbo'tabiyni o'g'li. (Abdurahmonbekning nabirasi).
11. Muhammad Alixon (Umarxonning o'g'li).
12. Sulton Mahmudxon (Umarxonning kichik o'g'li).
13. Sheralixon Hojibiyni o'g'li. (Abdurahmonbekning nabirasi).
14. Murodaxon Olimxonning o'g'li. (Norbo'tabiyni nabirasi).
15. Xudoyorxon Sheralixon o'g'li. (Hojibiyni nabirasi).
16. Mallaxon Sheralixon o'g'li. (Hojibiyni nabirasi).
17. Shoxmurodaxon Sarimsoqxon o'g'li. (Hojibiyni nabirasi).
18. Nasriddinbek Xudoyorxon o'g'li. (Sheralixonning nabirasi).

Bundan tashqari Xudayqul bolbog'chi, Po'latxon (Mulla Isxoq) kabi "soxta xonlar" ham xokimiyatda bo'lgan.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Beysembiyev T.K. "Tarixi SHaxruxi" kak istoricheskiy istochnik. – Alma-Ata, 1987.
2. Bobobekov X. Tarixchilar tadqiqotida Qo'qon xonlarining hukmdorlik davrlariga oid ayrim tafovutlar jadvali. // "Qo'qon asrlar silsilasida" Respublika ilmiy-nazariy konfrentsiyasi materiallari. – T.: 2004.
3. Bobobekov X. Qo'qon tarixi. – T.: Fan, 1996.
4. Bobobekov X. Qo'qon tarixi. – T.: Fan, 1996.
5. Dadaboev Ya., Abduqodirov R., Isaqova A. Ho'qandi Latif madrasalari. // "Qo'qon asrlar silsilasida". Respublika ilmiy-nazariy konfrentsiyasi materiallari. Qo'qon: 2004.
6. Dadaboev M. Ya. Ho'qandi latif mahallalari va ko'chalarining nomlanish tarixi. – F.: Farg'ona, 2007.
7. Ibrat. Farg'ona tarixi. – T.: Meros, 1991.
8. Mirzo Olim Mushrif. Ansob us-salotin va tavorix ul-havoqin. – T.: 1995.
9. Mirzo Olim Toshkandiy. "Ansob us salotin, tavorix ul-havoqin" 131a // Vohidov Sh. XIX-XX asr boshlarida Qo'qon xonligida tarixnavislikning rivojlanishi. – T.: 1998.
10. Muhammad Solihxo'ja Toshkandiy. "Tarixi jadidi Toshkand" 54a-71b. // Vohidov Sh. XIX-XX asr boshlarida Qo'qon xonligida tarixnavislikning rivojlanishi. – T.: 1998.
11. Muhammad Yahyoxon. Turkiston xonlari tarixi. // "Vatan" gazetasi. 1994 yil. № 31. Izoh: 1 tillo-24 tangaga, 1 tanga- 4 miriga, 1 miri- 2 pulga, 1 pul- 2 qora fulusga teng bo'lgan.
12. Yusupov SH. Xudoyorxon va Furqat. – T.: 1995.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).